

**ТРЕЋЕ НАЦИОНАЛНО ТАКМИЧЕЊЕ
У СИМУЛАЦИЈИ СУЂЕЊА (MOOT
COURT) ИЗ ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ОД
ДИСКРИМИНАЦИЈЕ**

Тим: Стрибори

2015.

Простор за
манипулативне радње
суда

Вишем суду у Београду

Тужиља:

Бранкица Јанковић
Повереница за заштиту равноправности
Београдска 70, Београд

Тужени:

Републички фонд за здравствено осигурање
Филијала АА, Првомајска бр. 2
који заступа:
директорка Марија Јефтић-Белић

Повереница за заштиту равноправности, на основу чл. 46. ст. 1. Закона о забрани дискриминације („Службени гласник РС” бр. 22/2009, у даљем тексту ЗЗД), у складу са надлежношћу дефинисаном чл. 33. ст. 3. ЗЗД-а, жели да покретањем ове стратешке парнице скрене пажњу јавности да дискриминација не заобилази ни најосетљивију категорију лица – малолетнике. У циљу заштите лица које је било изложено дискриминацији по основу припадности националној мањини, односно по основу права употребе матерњег језика, од стране органа јавне власти, а поводом остваривања једног од основних људских права - права на здравствену заштиту, Повереница подиже

ТУЖБУ

Предмет спора: заштита од дискриминације

Вредност предмета спора: 15.000 динара

(У складу са чланом 28. Закона о судским таксама)

3 примерка, **4** прилога

Правила поступка:

1. Повереница за заштиту равноправности, као самосталан и независан државни орган, установљен чл. 1. ст. 2. ЗЗД, покреће стратешку парницу на основу чл. 46. ст. 1. ЗЗД. Повереница подсећа да ЗЗД, као кровни закон, прописује посебан парнични поступак по тужбама за заштиту од дискриминације, а она тужбу подиже како би охрабрила дискриминисана лица да се обратe суду, ради уживања правне заштите.
2. Тужиља подиже тужбу пред Вишим судом у Београду, на основу чл. 23. ст. 1. т. 7. Закона о уређењу судова („Сл. гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 – др. закон, 101/2011 и 101/2013), којим је предвиђена стварна надлежност Вишег суда у грађанскоправним споровима у области дискриминације. По правилима елективне надлежности предвиђеним у чл. 42. ЗЗД у поступку за заштиту од дискриминације месно је надлежан, поред суда опште месне надлежности, и суд на чијем је подручју седиште, односно пребивалиште тужиоца, како би му се олакшао приступ суду. У погледу функционалне надлежности примењује се чл. 35. Закона о парничном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014, у даљем тексту ЗПП) који предвиђа да, у парницама за заштиту од дискриминације, у првом степену суди судија појединац.
3. Тужиља је приликом разматрања притужбе Аурелије Долинге проценила да је покретање парнице у њеном случају стратешки важно и да заслужује судски епилог, због чињенице да дискриминисано лице малолетник, који припада посебно вулнерабилној групи лица.
4. Повереница напомиње да је за покретање антидискриминационе парнице неопходан писани пристанак дискриминисаног лица према чл. 46. ст. 2. ЗЗД, те да је подносиатељка притужбе овај пристанак дала.

Доказ: 1. Одговор на питање бр. 5,

Допуне и разјашњења задатог случаја

5. У складу са чл. 9. ст. 1. Закона о судским таксама („Сл. гласник РС“, бр. 28/94, 53/95, 16/97, 34/2001 – др. закон, 9/2002, 29/2004, 61/2005, 116/2008 – др. закон,

- 31/2009, 101/2011, 93/2012 и 93/2014) Повереница је, као државни орган, ослобођена обавезе плаћања судских такси.
6. Тужила предлаже суду да временски оквир парнице, имајући у виду чл. 303. ЗПП, обухвати три рочишта на којима ће се извести докази (и то: саслушање сведока: Аурелије Долинге, др Анђелка Савића; читање исправа) и да се оконча у року до два месеца од покретања поступка, а сходно начелу хитности прокламованим чл. 41. ст. 3. ЗЗД.
 7. Повереница изјављује да не постоје процесне сметње за вођење овог поступка у смислу чл. 33. ст. 3. ЗЗД јер поступак пред судом по истој правној ствари није већ покренут, нити правноснажно окончан.

Чињенични основ:

8. Аурелија Долинга, малолетна припадница румунске националне мањине, обратила се 15.09.2015. притужбом Повереници за заштиту равноправности, у којој тврди да је жртва дискриминације по основу припадности националној мањини, односно по основу употребе језика. **Доказ:** 1. Притужба
9. У својој притужби Аурелија наводи да, са својих скоро 16 година, похађа средњу стручну школу у општини АА на румунском језику јер не говори српски језик.
10. Подносиатељка притужбе објашњава даље да живи у изразито тешким материјалним условима са самохраном мајком, која не може да нађе запослење, јер није држављанка Републике Србије.
11. Наводи, такође, да јој је отац недавно настрадао у саобраћајној несрећи и да она тешко проживљава последице ове трагедије, те да се то одражава на њен успех у школи и доводи до честог изостајања са наставе. Из тих разлога, њена разредна старешина је саветовала да разговара са стручним лицем - психологом, који ће јој помоћи да превазиђе тешку ситуацију у којој се налази.
12. Дана 25.06.2015. обратила се лекару специјалисти, др Савићу, у Дому здравља - Саветовалишту за жене и децу, који је након прегледа дао налаз и мишљење у којем тврди да је Аурелији помоћ неопходна, али да јој он ту помоћ не може пружити јер не говори румунски језик. Др Савић је Аурелију упутио на лечење два пута месечно

у Психолошко саветовалиште при Дому здравља у месту ББ, и то психологу који говори румунски језик.

Доказ: 1. Налаз и мишљење лекара специјалисте

13. Првостепена лекарска комисија у Дому здравља у месту АА, на основу налаза и мишљења лекара специјалисте др Савића, дана 31.07.2015. дала је оцену да није сагласна да се Аурелија Долинга упуту на амбулантно - специјалистички преглед у Психолошко саветовалиште у месту ББ. У образложењу, Првостепена комисија наводи да се лечење може обавити на подручју матичне филијале, а касније, у одговору РФЗО на притужбу, појашњава да је то могуће учинити уз помоћ преводиоца.

Доказ: 1. Оцена Првостепене лекарске комисије

2. Одговор РФЗО на притужбу

14. Такође, Фонд не узима у обзир чињеницу да је Аурелија нагласила да не жели да њена мајка буде обавештена о њеној терапији, али да је Комисија свеједно инсистирала да јој „мајка потпише“ жалбу Другостепеној комисији. Овим актом је Комисија грубо занемарила Аурелијину законом признату способност да са навршених 15 година одлучује о здравственој мери која се над њом предузима. Необразложеним инсистирањем Првостепене комисије да Аурелија каже својој мајци да жели да разговара са психологом повређено је и право на поверљиво саветовање све деце способне за расуђивање, без пристанка родитеља, када је то у најбољем интересу детета. (Закон о правима пацијената, „Сл. гласник РС“, бр. 45/13, чл. 2. т. 4 и чл. 11. ст. 4).

Доказ: 1. Притужба

15. Образлажући своју одлуку, РФЗО износи контрадикторне наводе – док се са једне стране оправдава паушалном примедбом о тешкој финансијској ситуацији у земљи, истовремено нуди могућност да се Аурелији обезбеди преводилац, који ће посредовати у комуникацији са психологом. Међутим, чини се да је РФЗО превидео две јако значајне чињенице:

16. Прва чињеница је однос цена аутобуске карте и трошкова преводиоца. Према устаљеној пракси на територији РС, трошкови стручног преводиоца износе око 6000 РСД по сату, а обзиром да је др Савић прописао терапију два пута месечно, минимални трошкови Фонда би били 12 000 РСД, на месечном нивоу. Трошкови

повратне аутобуске карте на месечном нивоу и на релацији од 35 км су далеко мањи и прихватљивији за буџет РС, узимајући у обзир просечну цену горива и ценовника аутобуских компанија (око 1200 РСД на месечном нивоу).

17. Друга чињеница је природа самог односа психолога и пацијента који је, пре свега, личан и непосредан, тако да учешће ма ког трећег лица у овом односу није пожељно. То је специфичан, емотивни однос који је максимално отворен за психолога и пацијента, а истовремено потпуно затворен за све друге („Специфичност односа терапеута и пацијента у току психотерапије“, Радмила Ступар - Ђуришић, дипл. психолог).
18. Аурелија Долинга сматра да је над њом, оваквим поступањем, учињен акт дискриминације по основу националне припадности и по основу употребе језика, а пред органима јавне власти.
19. Повереница о овом питању није издала препоруку и мишљење, што није процесна сметња за покретање антидискриминационе парнице.

Доказ: 1. Одговор на питање бр. 4, Допуне и разјашњења задатог случаја

Правни основ:

20. Повереница ће указати на релевантне домаће и међународне изворе права из области заштите од дискриминације, иако има у виду чл. 192. ст. 4. ЗПП, на основу кога суд није везан ни правним основом, а ни квалификацијом акта дискриминације који тужилац наведе.
21. Повереница сматра да је у конкретном случају реч о **акту дискриминације по основу припадности националној мањини, односно по основу употребе језика**, а у поступку пружања здравствене заштите. Тужиља наглашава да се из ових разлога, а по основу члана 13. ст. 2. ЗЗД, ради о **тежем облику дискриминације, односно вршењу дискриминације од стране органа јавне власти и у поступку пред органима јавне власти.**
22. Тужиља би, у навођењу правног основа, најпре поменула Устав Републике Србије („Сл. гласник”, бр. 98/2006) као највиши правни акт, који предвиђа посебну заштиту права националних мањина у чл. 14. Такође, Устав РС у чл. 21. забрањује

сваки облик непосредне или посредне дискриминације, а нарочито по основу националне припадности или језика. С обзиром на чињеницу да у Републици Србији живи велики број припадника националних мањина, Устав РС, поред права која су зајемчена свим грађанима, јемчи и додатна, индивидуална или колективна права припадницима националних мањина, у глави 3, део II.

23. У оквиру ове главе, чланом 76. ст. 2. Устава РС, начелно и изричито се забрањује било каква дискриминација због припадности националној мањини. Даље, Устав РС, у чл. 79. прописује право на очување посебности националних мањина, конкретније, право на коришћење свог језика и писма и право на вођење поступка пред органима јавне власти на матерњем језику, поготову у срединама где они чине значајну популацију, као што је то случај са општином АА, где је румунски језик и у службеној употреби.
24. На међународном плану, тужиља подсећа на обавезе предвиђене Универзалном декларацијом о људским правима из 1948. године, које су разрађене Међународним пактом о економским, социјалним и културним правима и Међународним пактом о грађанским и политичким правима из 1966. године. Повереница се посебно осврће на чл. 24. Међународног пакта о грађанским и политичким правима. У овом члану се гарантује заштита од дискриминације, између осталог, по основу језика и припадности националној мањини. Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, у чл. 12. ст. 2. т. д, предвиђа обавезе држава чланица да, у циљу остварења права својих грађана на најбоље психичко и ментално здравље, предузму све мере у циљу стварања услова за обезбеђење свима лекарских услуга и помоћи.
25. Нарочито је важно поменути и Оквирну конвенцију за заштиту националних мањина, која у чл. 4. став 1. предвиђа општу забрану дискриминације по основу припадности националној мањини, а став 2. прописује обавезу државе да помоћу одговарајућих мера обезбеди пуну и стварну једнакост припадника националних мањина са припадницима већинских народа.
26. Повереница је свесна да се, у случају Аурелије Долинге, не ради о дискриминацији по основу старосне доби, али би желела да подсети да је Република Србија

потписница Конвенције Уједињених нација о правима детета од 1989. године („Сл. лист СФРЈ“, бр.15/90 и „Сл. лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 4/96 и 2/97). Конвенција у члану 2. предвиђа општу забрану дискриминације детета. Чланом 3. обавезују се државе потписнице да у свим активностима које се тичу деце, а које предузимају јавне или приватне институције социјалног старања, од првенственог значаја морају бити најбољи интереси детета. Даље, у чл. 24. ст. 1, гарантује се право детета на уживање највишег остваривог здравственог стандарда и на капацитете за лечење и здравствену рехабилитацију, уз обавезу државе да обезбеди да ниједно лице не буде лишено приступа таквим услугама заштите. Тужиља сматра да Првостепена лекарска комисија приликом доношења своје одлуке није узимала у обзир најбољи интерес малолетне Аурелије Долинге, као и да је својом одлуком прекршила њена права из наведеног члана Конвенције. Повереница такође сматра да су повређена и права из чл. 26. ст 1. и ст. 2. Конвенције, укључујући право сваког детета на коришћење социјалног осигурања, а нарочито да нису узимани у обзир средства и положај детета и дететовог издржаваоца, што је изричито прописано овим чланом.

27. У Закључним примедбама на Иницијални извештај из 2008. године, Комитет за права детета донео је препоруку да наша држава треба да креира свеобухватну политику у области менталног здравља деце и адолесцената, са обавезујућим компонентама, која би се односила на активности за унапређење менталног здравља, превенцију менталних поремећаја у примарној здравственој заштити, као и услуге саветовалишта за адолесценте, која ће осигурати поверљивост.
28. Декларација о правима припадника националних или етничких, верских или језичких мањина, у чл. 1. ст. 1. и 2. прописује да ће државе штитити постојање и национални, етнички и језички идентитет мањина. Повереница се нарочито осврће на чл. 2. Декларације, који прописује да припадници мањина имају право да користе свој језик како у јавности, тако и приватно, слободно и без дискриминације.
29. С обзиром на околности конкретног случаја и чињеницу да се ради о пружању, односно непружању, здравствене заштите, Повереница напомиње да је значајно поменути међународни извор који пружа заштиту пацијентима у овој области -

Декларацију о правима пацијената. Овај документ, у чл. 5. ст. 1, прописује да свако има право на здравствену заштиту која је одговарајућа његовим, односно њеним, здравственим потребама и да би здравствене услуге требало да буду приступачне свима правично и, што је још значајније, без дискриминације. Декларација у истом члану, ст. 5, предвиђа и то да одлука о пружању здравствене услуге треба бити базирана на медицинским критеријумима и донета од стране даваоца здравствених услуга без икакве дискриминације.

30. Кључни регионални документ на који би тужила скренула пажњу јесте Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода. Чланом 14. ове конвенције забрањена је дискриминација по било ком основу, па и по основу језика и националног порекла. Наведена забрана се проширује Протоколом 12 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода. Овим Протоколом се у члану 1. ст. 2. посебно предвиђа да нико не сме бити дискриминисан од стране органа јавне власти.
31. Тужила напомиње да је у крилу Савета Европе 1992. године потписана Европска повеља о регионалним или мањинским језицима која представља цивилизацијски допринос земаља чланица у одржавању и развоју европског културног богатства и традиције, кроз заштиту историјских регионалних и мањинских језика. Повереница указује на члан 10. ст. 3. под ц, који се односи на јавне службе. Овај члан прописује да ће државе чланице обезбедити да јавне службе или лица која делују у њихово име омогуће онима који користе регионалне или мањинске језике да поднесу захтеве на овим језицима пред тим органима.
32. Повереница напомиње да, иако Република Србија још увек није чланица Европске уније, она је потписница Споразума о стабилизацији и придруживању од 2008. и да је добила статус кандидата одлуком Европског савета од 1. марта 2012. године, те да се обавезала на усклађивање националног законодавства са *acquis communautaire*.
33. На основу тога, тужила као значајне документе истиче Уговор о функционисању ЕУ из 2007. године и Повељу о основним правима ЕУ, као и Директиву 43/2000. Уговор о функционисању ЕУ, у чл. 10, прописује обавезу Уније да се бори против дискриминације, а у чл 19. ст. 1. прописује обавезу Уније да, дефинисањем и

имплементацијом мера и политика, сузбија дискриминацију по основу пола, расе, етничког порекла и других личних својстава.

34. Осврћући се на националне изворе права, тужила најпре жели да се позове на Закон о забрани дискриминације који као кровни закон у овој области, у члану 4. прокламује начело једнакости, односно успоставља општу забрану дискриминације. Повереница указује да је актом Првостепене комисије повређено неколико чланова овог закона. Најпре, Повереница истиче да је у конкретном случају релевантан члан 8. који прописује да повреда начела једнаких права и обавеза постоји ако се лицу због његовог личног својства неоправдано ускраћују права и слободе, или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу. Одредба члана 24, ст. 2. прописује да је забрањена дискриминација припадника националних мањина по основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика. Даље, Повереница истиче чл. 27. став 2. ЗЗД, којим се забрањује неоправдано одбијање пружања здравствених услуга лицу или групи лица, због њихових личних својстава. Повереница сматра да је лекарска комисија у потпуности занемарила налаз лекара специјалисте и стручно мишљење да се Аурелија упути на третман на матерњем језику, јер у Филијали општине АА то није оствариво.
35. Повереница подсећа да је и Законом о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ”, бр. 11/2002, „Сл. лист СЦГ”, бр. 1/2003 - Уставна повеља и „Сл. гласник РС”, бр. 72/2009 - др. закон и 97/2013 - Одлука УС) прокламовано право на службену употребу језика, прописано у чл. 11.
36. Тужила сматра да је лекарска комисија, одбивши захтев Аурелије, заправо повредила и право на једнак приступ здравственој служби, које је гарантовано чланом 6. Закона о правима пацијената, јер ју је ставила у неоправдано неповољнији положај у односу на лица која имају исти здравствени проблем, али говоре српски језик.
37. Тужила указује и на Закон о здравственој заштити („Сл. гласник РС“, бр. 107/2005, 72/2009 - др.закон, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013 – др. закон и 93/2014, у даљем тексту ЗЗЗ), чл. 3. који прописује право на здравствену заштиту

сваком грађанину Републике Србије и лицу које има пребивалиште, или боравиште на територији Републике Србије. Такође, чл. 11. ст. 7. пружа се посебна заштита социјално угроженој категорији становништва, а сходно чињеничним наводима, подносиатеља притужбе се налази у јако лошим материјалним условима, с обзиром да прима један од најнижних облика социјалне помоћи - дечији додатак.

38. Повереница истиче да ЗЗЗ предвиђа три начела здравствене заштите која се могу применити у овом случају. Најпре, чланом 19. се прокламује начело приступачности здравствене заштите, које се остварује обезбеђивањем одговарајуће здравствене заштите грађанима, која је физички, географски и економски доступна, односно културно прихватљива, а посебно здравствене заштите на примарном нивоу. Даље, чл. 20. овог закона, односи се на начело правичности здравствене заштите, које се остварује забраном дискриминације приликом пружања здравствене заштите по основу, између осталог, националне припадности и употребе језика. Треће начело, предвиђено чл. 24. ЗЗЗ, је начело ефикасности здравствене заштите, које се остварује постизањем највишег нивоа здравствене заштите уз најмањи утрошак средстава.
39. Наиме, ако је удаљеност између општина 35 километара, можемо закључити да би одлазак у општину ББ два пута месечно, према најкраћој релацији аутобуске линије или другоразредне возне линије, у складу са чланом 105. став 1. Закона о здравственом осигурању („Сл. гласник РС“, бр. 107/2005, 109/2005 – испр, 57/2011, 110/2012 – одлука УС, 119/2012, 99/2014, 123/2014 и 126/2014 – одлука УС, у даљем тексту ЗЗО), **био незнатан трошак, у односу на ангажовање консекутивног преводиоца са румунског језика**, што је и образложено у параграфу 16. Повереница сматра да је Комисија морала бити упозната са овим околностима, али да је свеједно ускратила право на надокнаду трошкова превоза из члана 104. ст. 3. ЗЗО и предложила Аурелији лечење уз помоћ преводиоца, те је на тај начин неоправдано ставила у неповољнији положај у односу на остала лица која су затражила здравствену заштиту у Филијали АА, али која говоре српски језик.
40. У складу са овим, Повереница би се позвала на став Европског суда за људска права у Стразбуру, који је у својој пресуди *Dhahbi v. Italy* (no. 17120/09, § 53, ECHR,

2014) рекао да, уколико се потенцијално дискриминаторско поступање оправдава чињеницом да је учињено из „буџетских разлога“ (*budgetary reasons*), онда држава мора доказати постојање пропорционалности, односно сразмере између легитимног циља који се жели остварити и мера које су употребљене да би се тај циљ остварио – тзв. тест пропорционалности.

41. Попут случаја Н. с. м. н. м. у име мал. Л. Л. против РФЗО из праксе Повереника за заштиту равноправности, и овде се може закључити да је РФЗО, без обзира на позивање на легитиман циљ, пропустио да узме у обзир специфичност ситуације у којој се дискриминисано лице нашло. Пропустивши да то учини, РФЗО је, као и у поменутом случају, произвео „изразито штетну последицу по Л. Л.“, јер му је ускратио адекватно лечење на терет здравственог фонда. Повереница је закључила да „(...) се те мере не могу сматрати оправданим (...), (те) није неопходно испитивати постојање сразмерности између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује, с обзиром да је очигледно да је последица несразмерна у односу на циљ поступања.“ (Зборник мишљења и препорука Повереника за заштиту равноправности, *Поступање по притужбама које се односе на дискриминацију деце*, 2014, стр. 115. параграф 3.14.)
42. Повереница напомиње и да је у овом случају прекршен и члан 13. ЗЗО – начело заштите права осигураних лица. Ово начело се остварује предузимањем мера и активности за финансирање права из обавезног здравственог осигурања, на начин који омогућава да финансијска средства од уплате доприноса прате осигураника према месту утврђивања својства осигураника, односно остваривања права.
43. Из свега наведеног, Повереница закључује да је у конкретном случају учинила вероватним да је тужени извршио акт дискриминације према Аурелији Долинги, те да је сада, у складу са чл. 45. ст. 2. ЗЗД, терет доказивања, да није дошло до повреде начела једнакости, на туженом.
44. Тужила Бранкица Јанковић, Повереница за заштиту равноправности, на основу свега наведеног, тражи од суда да спроведе законом прописан поступак и донесе следећу

ПРЕСУДУ

1. **УТВРЂУЈЕ СЕ** да је Првостепена лекарска комисија, као орган РФЗО, Филијала АА, Првомајска бр. 2, општина АА, кога представља директорка Марија Јефтић – Белић, дискриминаторски поступала према Аурелији Долинги, Милунке Савић бр. 27, општина АА, на тај начин што јој је ускратила могућност да оствари право на лечење код психолога на матерњем језику.
2. **ЗАБРАЊУЈЕ СЕ** туженом РФЗО, Филијала АА, Првомајска бр. 2, општина АА, кога заступа директорка Марија Јефтић – Белић, да убудуће врши акте дискриминације засноване на припадности националној мањини, језику или другом личном својству.
3. **НАЛАЖЕ СЕ** туженом РФЗО, Филијала АА, Првомајска бр. 2, општина АА, кога заступа директорка Марија Јефтић – Белић, да отклони већ произведено стање дискриминације према Аурелији Долинги, Милунке Савић бр. 27, општина АА.
4. **НАЛАЖЕ СЕ** туженом РФЗО, Филијала АА, Првомајска бр. 2, општина АА, кога заступа директорка Марија Јефтић – Белић, да о свом трошку објави ову пресуду у дневном листу „Политика“ у року од 15 дана од дана њене правноснажности.
5. Тужени РФЗО, Филијала АА, Првомајска бр. 2, општина АА, кога заступа директорка Марија Јефтић – Белић **ДУЖАН** је да тужиљи, Бранкици Јанковић, ул. Београдска 70, Београд, Повереници за заштиту равноправности, накнади трошкове поступка у року од 15 дана од дана правноснажности одлуке.

У Београду, 10.11.2015. године

Тужиља

Бранкица Јанковић

Повереница за заштиту равноправности

Тим: „Стрибори“

ЛИТЕРАТУРА

Цитирана литература:

- Ступар – Ђуришић Р. „Специфичност односа терапеута и пацијента у току психотерапије“; доступно на: <http://www.medicalcg.me/izdanje-br-17/specificnosti-odnosa-terapeuta-i-pacijenta-u-toku-psihoterapije/> Приступ: 09.11.2015.
- Зборник мишљења и препорука Повереника за заштиту равноправности, *Поступање по притужбама које се односе на дискриминацију деце*, Београд, 2014.

Консултована литература:

- Ђукић Л., Андрејевић С., Поступак у парницама за заштиту од дискриминације, у: Судска грађанскоправна заштита од дискриминације, Београд, 2012.
- Петрушић Н., Крстић И., Маринковић Т., Коментар закона о забрани дискриминације, Београд, 2014.

Домаћи правни прописи:

- Устав Републике Србије („Сл. гласник“ бр. 98/2006),
- Закон о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“ бр. 22/2009),
- Закон о парничном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014),
- Закон о уређењу судова („Сл. гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 – др. закон, 101/2011 и 101/2013),
- Закон о судским таксама („Сл. гласник РС“, бр. 28/94, 53/95, 16/97, 34/2001 – др. закон, 9/2002, 29/2004, 61/2005, 116/2008 – др. закон, 31/2009, 101/2011, 93/2012 и 93/2014),
- Закон о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ”, бр. 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 - Уставна повеља и „Сл. гласник РС”, бр. 72/2009 - др. закон и 97/2013 - Одлука УС),
- Закон о правима пацијената, („Сл. гласник РС“, бр. 45/13),

- Закон о здравственој заштити („Сл. гласник РС“, бр. 107/2005, 72/2009 - др. закон, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013 – др. закон и 93/2014),
- Закон о здравственом осигурању („Сл. гласник РС“, бр. 107/2005, 109/2005 – испр, 57/2011, 110/2012 – одлука УС, 119/2012, 99/2014, 123/2014 и 126/2014 – одлука УС).

Међународни правни прописи:

- Универзална декларација о људским правима из 1948. године,
- Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима из 1966. године („Сл. Лист СФРЈ“, бр. 7/71),
- Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године („Сл. лист СФРЈ“, бр. 7/71),
- Оквирна конвенција за заштиту националних мањина из 1998. године („Сл. лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 6/98),
- Конвенција Уједињених нација о правима детета из 1989. године („Сл. лист СФРЈ“, бр. 15/90 и „Сл. лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 4/96 и 2/97),
- Иницијални извештај Републике Србије о примени Конвенције о правима детета у Републици Србији/СЦГ/СРЈ за период 1992 - 2005. године, из 2008. године,
- Декларација о правима припадника националних или етничких, верских или језичких мањина из 1992. године,
- Декларација о правима пацијената из 1981. године,
- Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године, („Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/2003, 5/2005, 7/2005 – исправка и „Сл. Гласник РС – Међународни уговори“, бр. 12/2010),
- Протокол бр. 12 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода из 2000. године,
- Европска повеља о регионалним или мањинским језицима из 1992. године („Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 18/2005),
- Споразум о стабилизацији и придруживању из 2008,
- Уговор о функционисању ЕУ из 2007. године,
- Повеља о основним правима ЕУ из 2007. године,

- Директива 2000/43/ЕЗ из 2000. године.

Међународна судска пракса

- *Dhahbi v. Italy* (Представка бр. 17120/09)

Пракса Повереника за заштиту равноправности

- Мишљење и препорука по притужби Н. с. м. н. м, која је поднета у име малолетног Л. Л. против Републичког фонда за здравствено осигурање, (Дел. бр. 07-00-710/2013-02, од 24. 2. 2014)